

De Stadse Gorzen: internationale ontmoetingsplaats voor brandganzen door Theo Briggeman

Inleiding

Sinds een jaar of tien bezoek ik in het winterhalfjaar met enige regelmaat de grasgorzen aan de zuidkant van het Haringvliet. Die bezoeken houden vooral verband met mijn fascinatie voor brandganzen, die hier dan massaal komen foerageren. Eén van de gorzen die ik dan aandoe, zijn de Stadse Gorzen bij Stad aan het Haringvliet. Brandganzen komen hier letterlijk uit alle windhoeken naar toe. Ze zijn hier vanaf een smalle dijk goed waar te nemen. Eigenlijk is hier sprake van een spontaan aanwezige vogelboulevard, die er om vraagt ganzen te spotten. In dit artikel sta ik vooral stil bij de herkomst van deze vogels, waardoor de Stadse Gorzen met recht een internationale ontmoetingsplaats voor brandganzen genoemd kunnen worden.

De Stadse Gorzen

De gorzen langs de noordrand van Goeree-Overflakkee beslaan gezamenlijk een oppervlakte van circa 280 ha. De Stadse Gorzen liggen ingeklemd tussen Stad aan het Haringvliet en Den Bommel. In totaal gaat het om een gebied van zo'n 68 ha. Een groot deel bestaat uit grasgorzen, in eigendom bij Staatsbosbeheer. In de zomer worden de gorzen begraaasd door rundvee, in de winter liggen ze er verlaten bij. In de vochtige delen en langs greppels komt een soortenrijke vegetatie voor met kenmerkende soorten voor overstromingsmilleus zoals zilte schijnspurrie, rode ogentroost en zilver-schoon. Een strook met ruigten van opschietende elzen, wilgen, vlier en braam schermt het gebied van het Haringvliet af (Drucker 2004). Grote zilverreigers en blauwe reigers plegen hier regelmatig te foerageren. Als het hard waait, zoekt een deel van de ganzen hier de luwte op.

Wintergasten en doortrekkers

De gorzen van dit gebied vormen al lange tijd een belangrijk doortrek- en overwinteringsgebied voor ganzen. Voor 1970, het jaar van de afsluiting van het Haringvliet, was de grauwe gans het talrijkst tijdens de voorjaartrek, in aantal variërend van honderden tot duizend exemplaren. In het najaar en het eerste deel van de winter verbleef deze soort op de binnendijkse bietenakkers en de uitgebreide biezenvelden van de Spuimond. Grote aantallen brandganzen waren vooral in de wintermaanden aanwezig, ook op de Stadse Gorzen (Drucker, 2004).

Na de afsluiting van het Haringvliet bleef de functie van de gorzen als pleisterplaats voor ganzen intact. Jaarlijks wordt het Haringvliet bezocht door grote, in internationaal opzicht belangrijke, aantallen ganzen. Op de Stadse Gorzen veranderde echter wel het patroon van voorkomen. De grauwe ganzen komen vooral in het najaar en het begin van de winter naar de gorzen, daarna dalen de aantallen tot enkele honderden. Ze foerageren ook vaak op de binnendijkse akkerlanden, voornamelijk op bietenresten. Ze pendelen vaak tussen deze akkers en de gorzen, waar ze ook drinken en rusten. Slapen doen ze vaak op de vaakplaten in het Haringvliet.

De brandganzen zijn enorm in aantal toegenomen. Vanaf eind oktober komen ze op de gorzen aan, en vaak gaan ze er pas in april of mei weer weg. Duizenden ganzen foerageren, rusten en drinken dan op de gorzen. Tienduizend vogels zijn er geen zeldzaamheid. Alleen als zich strenge vorst en/of sneeuw voordoet, vertrekken ze naar de binnendijkse akkerlanden. In de zomermaanden ontbreekt de soort nagenoeg geheel en groeit het gebied vaak vol met distels. In 1991 zijn de eerste brandganzen ook in de regio gaan broeden, voor het eerst op de Hellegatsplaten. Na de eeuwwisseling nam hun aantal enorm toe. In 2005 werden hier al ruim 530 nesten aangetroffen en op de nabijgelegen "de Banaan" nog eens 375 nesten.

Naast de grauwe gans en brandgans zien we er door het winterhalfjaar heen vaak ook soepganzen, kolganzen en grote Canadese ganzen met enkele tientallen tot soms enkele honderden in het gebied foerageren. In de grote groepen brandganzen grazen met enige regelmaat ook roodhalsganzen. Soms zien we er ook nog wel een enkele rotgans tussen lopen.

Herkomst van de brandganzen

Door ringonderzoek is de afgelopen decennia veel bekend geworden over de herkomst van de meeste ganzensoorten, in het bijzonder die van de brandganzen. Ook de broedvogels van de Hellegatsplaten werden via ringonderzoek nauwgezet gevolgd. Dit jaar zijn er hier voor de tweede keer vogels geringd.

Vanaf eind 2005 ben ik zelf geringde ganzen gaan aflezen (Briggeman, 2014). Sindsdien heb ik zo'n

1425 ringen van brandganzen afgelezen, bijna 1% van de 150.000 waarnemingen die er landelijk door alle vrijwilligers zijn gedaan (www.geese.org). Door middel van mijn waarnemingen heb ik veel gegevens verzameld over de herkomst van de vogels, maar ook over bijvoorbeeld hun leeftijd en trekroutes. Door de jaren heen is hierdoor steeds duidelijker geworden welke nationaliteiten elkaar op de gorzen tegenkomen.

Gebleken is dat de brandganzen samen een behoorlijk internationaal gezelschap vormen. Iedere winter worden op de eerste plaats Zweedse vogels teruggezien, afkomstig van Gotland, een eiland in de Oostzee. Zij komen vaak wat eerder dan de Russische ganzen, afkomstig van de baai van Kolokolkova, een arctisch gebied in het noorden van Europees Rusland. Zij arriveren doorgaans pas in december, januari in de gorzen. In dit laatste gebied heeft een Nederlands/Duitse expeditie de laatste vier jaar voor nieuwe aanwas aan ringen gezorgd, door er in het broedseizoen vogels te vangen en te ringen. Voor de Zweedse ganzen is dat een probleem aan het worden, doordat oudere ringen steeds vaker kapot gaan en niet door een nieuwe lichter worden vervangen. Hierdoor kan het erop lijken dat er door de tijd heen minder Zweedse vogels worden gezien.

Vanaf 2008 nemen we verder ook Noorse ganzen op de gorzen waar, afkomstig van een broedkolonie in de Oslofjord, waar ze in de zomer midden in de stad met hun jongen zijn waar te nemen (Briggeman, 2009). Sinds een paar jaar weten we tot onze verrassing dat er zelfs Vlaamse brandganzen naar het Haringvlietgebied trekken. Veel geringde vogels zijn tot slot afkomstig van Nederlandse vogels, die

's- zomers in onze regio hebben gebroed dan wel zijn geboren (Hellegatsplaten, kleinere kolonies rond het Haringvliet). Uit ringonderzoek is ook gebleken dat in Friesland geboren vogels 's winters op onze gorzen overwinteren.

Inmiddels is bekend geworden dat verreweg de meeste van de in onze regio geboren vogels niet meer wegtrekken en hier het hele jaar rond aanwezig zijn. Sommige ganzen besloten echter wel weg te trekken en zijn onder meer in Rusland gaan broeden. Een mannetjestekort in de Russische populatie speelt daar een rol in.

Een meetingpoint

De Stadse Gorzen zijn in het winterhalfjaar een belangrijke pleisterplaats voor een bont gezelschap van brandganzen. Zweedse, Russische, Noorse, Vlaamse en Nederlandse vogels ontmoeten elkaar in groepen van duizenden vogels. Verwacht mag worden dat ook Deense vogels waargenomen gaan worden. In 2014-2015 werden daar ook vogels geringd. Het wachten is op waarnemingen van die ganzen op de gorzen. De Stadse Gorzen vormen als het ware een internationaal meetingpoint voor brandganzen, vaak ook gemengd met andere soorten, zoals grauwe ganzen, kolganzen en een paar roodhalsganzen. Soorten waarvan op hun beurt bekend is dat ook zij regelmatig uit het buitenland komen. Bekend is bijvoorbeeld dat grauwe ganzen regelmatig uit Scandinavië komen en kolganzen uit Rusland. De internationale verantwoordelijkheid voor ganzenpopulaties wordt daarmee alleen maar onderstreept. Je vraagt je alleen wel af: zijn brandganzen eigenlijk meertalig of communiceren ze op een geheel andere wijze met elkaar...? Er blijft nog veel te onderzoeken!

Literatuur

Briggeman, Th.M. (2009). Noorse brandganzen in onze regio.

In de Branding (4):14-15.

Briggeman, Th. (2014). Geringde ganzen op de Zuid-Hollandse eilanden (4): 21-24.

Drucker, R. (2004): De gorzen langs het Haringvliet, een eldorado voor weidevogels en ganzen.

Tussen Haringvliet en Grevelingen, De vogels van Goeree-Overflakkee, 78-87.

Koffijberg, K. e.a. (2010), Doortrekkende en overwinterende ganzen in Nederland. De Levende Natuur 111(1):3-9.

www.geese.org.

